

КАК СЕ ПРАВИ ПОКАЗАЛЕЦ?

(Наблюдения върху практиката на проф. Мирослав Янакиев в показалеца към книгата „Стилистиката и езиковото обучение“)

Александър Иванов

Резюме. В статията се прави кратък преглед на възгледите на проф. Янакиев за създаване на показалци към различни по тип научни издания. Отбелязват се промени в тези възгледи вследствие на развитието на електрониката и на компютърната обработка на текстовете и се прави съпоставка с практиката на проф. Янакиев в книгата „Стилистиката и езиковото обучение“.

Ключови думи: индекс; речник; глотометрия; психология на търсещия информация човек

Мирослав Янакиев и Надежда Василиевна Котова (Yanakiev & Kotova 1970) имат статия на тема как да се издават палеославистични текстове, която славистите би трябвало да познават. Тази статия, вероятно, е плод на многогодишната работа на двамата автори върху издание на Григоровичевия паримейник, което те не можаха да завършат¹.

Авторите обосновават тезата си, че работата върху издаването на паметника и работата върху филологическия му анализ е разумно да се разделя, за да не се проточва с десетилетия. Но при това издаването на паметника е необходимо да осигури информация за по-нататъшното му изследване чрез разумно изградена система от индекси, която да облекчава извличането на количествена лингвистична (глотометрична) информация. И според авторите точно тази глотометрична информация е не само основа за съвременното филологическо изследване на текста, но и за съпоставки с други текстове – както стари, така и съвременни.

Четвърт век по-късно Мирослав Янакиев (Yanakiev 1995) изнася доклад на конференцията *Компютърна обработка на средновековни славянски ръкописи* в Благоевград. Като споменава съвместния им труд с Н. В. Котова от 1970 г., той пише: „Тези принципи, за които говорим в тази статия, остават актуални, а уви, не се спазват в изданията на древни текстове и досега. Но едно положение е загубило актуалността си“. После авторът разказва за работата върху Григоровичевия паримейник: „При подготовката на издание-

то трябваше да се пишат фишове за всяка дума, съдържащи всеки думата в минимален контекст. Всичко над 100 хиляди. И целият този труд днес се оказва ненужен“. По-нататък проф. Янакиев разказва за възможностите да се търсят и да се преброяват поредици от символи в набран на компютър текст, включително „дисперсни буквосъчетания като п...с“. При това той се позовава на програмата Word 6, което сигурно ще предизвика носталгични спомени у хората, занимаващи се с компютърна обработка на текст от онова време. Авторът обръща внимание и върху една по-малко известна възможност на текстообработващите програми – да свързват два текста в два различни прозореца, така че изследователят, ако търси например в старобългарския текст, да вижда в съседния прозорец и съответното място от гръцкия оригинал (или обратното)².

Тук искам да обърна внимание на читателя върху страницата „Физиолог“ на проф. Ана Стойкова³, където е осъществена възможност за търсене (и преброяване) на поредици от символи в 23 преписа. 23 преписа, само по себе си, е голямо предизвикателство и в страницата са взети много разумни научни и дизайнерски решения, за да се направи тя по-удобна за изследователя при съпоставянето на преписите. Струва ми се, че опитът, натрупан при направата на тази страница, както и опитът от няколко други проекта за издаване на стари текстове, дава добра основа за едно международно обсъждане как да се направи електронното издаване на стари текстове по-ергономично, тоест по-удобно за изследователя при извличане на количествена информация от текстовете и при съпоставка с преписите/оригинала на превода. Сигурно ще е разумно към това обсъждане да бъдат привлечени и психолози с опит в графичното възприемане на информацията, както и специалисти с опит в уеб дизайн и в уеб програмирането.

Искам да подчертая още веднъж и софтуерните изисквания към издаването в електронен вид на стари, а и на съвременни текстове – софтуерът трябва да предоставя необходимата за изследователя глотометрична информация за текста. Методиката на глотометричното изследване е представена от М. Янакиев в „Стилистиката и езиковото обучение“ (Yanakiev 1977), а минималните изисквания – да се предоставя информация за средната аритметична величина и за средното квадратично отклонение – са мотивирани в статията на М. Янакиев и Н. В. Котова от 1970 г. (Yanakiev & Kotova 1970). Моят опит сочи, че направата на подобен софтуер не представлява никакви програмистки „сложности“, но – разбира се! – е необходимо добре да се познават смисълът и методиката на глотометричната обработка⁴.

Ако сега направите сравнение с показалеца на „Стилистиката и езиковото обучение“ (Yanakiev 2023)⁵, ще видите, че говорим за най-малко два различни типа показалци.

Едните обхващат целия издаван текст (включително *ἅπαξ λεγόμενα*) и съдържат адресна и глотометрична информация за всеки интересуща изследователя лингвистичен елемент (например *лекса, аломорфа, фраза* и пр.) в текста. За този вид показалци може би е разумно да използваме термина *индекс* или *речник* със съответните видови термини: *фреквентен речник, рангов речник, фреквентен речник a tergo* и пр. И точно направата на този вид индекси (речници) може до голяма степен да бъде софтуерно автоматизирана.

Внимание! До голяма степен, но не съвсем. Пречи омографията. М. Янакиев дава запомнящ се, ефектен пример с „лексемата“ *син* (Yanakiev 2023, p. 80). Примерът е ефектен, но съвсем не е единствен – по-скоро високочестотните езикови елементи (сихноелементите по терминологията, предлагана от М. Янакиев) в текста предоставят множество такива случаи, които би трябвало да привличат вниманието на теоретично мислещия филолог.

Другият тип показалци са насочени към съдържанието на книгата, те не съдържат глотометрична информация, но посочват „адресна информация“ – страници от книгата.

За този тип показалци М. Янакиев казваше: „В показалеца трябва да се съдържа онова, което читателят ще потърси“. Подкупващо лесна рецепта, нали?

И да – съвременната социолингвистика разполага с методи, които биха могли да осигурят научна обосновка за изграждане на показалеца. Да си представим как изглежда това: правим пилотно, пробно издание на книгата; раздаваме го на извадка от специалисти, които работят в тази област, и допускаме, че книгата ще им е необходима в работата; оставяме им време да се запознаят и да поработят с книгата, като ги молим да записват какво са търсили из нея и колко пъти; обработваме събрания материал и (евентуално, при добросъвестно изпълнение на задачата от повечето ни респонденти) получаваме научно обосновано съдържание на показалеца.

Това е пример за възможно, но практически неизпълнимо решение. Има ли друго решение?

Ето какво предлагат М. Янакиев и Н. В. Котова в статията си от 1970 г.: „Составление хороших индексов к изданию текстов – работа, требующая высокой лингвистической квалификации, работа, при которой издатель должен принимать во внимание не только требования лингвистики, но и психологию ищущего информацию человека [психологията на търсещия информация човек - бел. ред.]“.

Следователно, ако използваме съвременна терминология, авторите предлагат да прехвърлим решението от областта на социолингвистиката в областта на психолингвистиката. Впрочем днес интернет предоставя богат материал за изследване на търсещия информация човек и подобни изследвания вече се появяват.

Преди да продължа нататък, трябва да направя една забележка за съставителите на показалеца в „Стилистиката и езиковото обучение“. М. Янакиев

на два пъти отбелязва, че показалецът е направен от Боян Николаев и специално му благодари (Yanakiev 2023, p. 4; Yanakiev 2023, p. 237). В същото време, Боян Николаев, като изброява какво са вършили съвместно с Мирослав Янакиев, пише: „... съставихме един уникален индекс към *„Стилистиката и езиковото обучение“*“ (Nikolaev 1999). Тоест, Боян Николаев отбелязва, че работата върху указателя е била съвместна.

Такова поведение беше типично за Мирослав Янакиев – той винаги изтъкваше участието на съавторите си (колеги, студенти, дипломанти, аспиранти), като омаловажаваше собственото си участие. Изглежда, смяташе, че помощта към колегите му е част от професионалните му задължения на преподавател.

Когато в началото на 2023 г. в Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ започна работата върху юбилейното второ издание на книгата *„Стилистиката и езиковото обучение“*, върху мен падна задължението да преправя страниците на указателя. Тъй като издателството предвиждаше и електронно издание на книгата, аз малко наивно смятах, че с търсене из текста работата ще върви бързо. Разбира се, бях подценил степента на осмисленост в структурата на показалеца.

Пред показалеца (Yanakiev 2023, p. 237) М. Янакиев е дал доста подробна инструкция за употребата му. Ще използвам цитати от тази инструкция, макар и не в реда, в който ги е представил М. Янакиев.

1) „С главни светли [букви] са набрани презимената на цитирани автори“.

Да, целият научен апарат от препратки към други трудове е вграден в показалеца. При това той никак не е малък – съдържа над 85 единици. М. Янакиев цитира само автори, чиито данни е използвал или на които пряко се е позовавал – точно такава препоръка той даваше и на студентите си. Всички дипломанти, данни от чиито дипломни работи авторът е използвал, са добросъвестно цитирани. В този научен апарат са включени и имената на автори, чиито текстове са били изследвани (ВАПЦАРОВ, ЙОВКОВ, ЯВОРОВ).

Внимание! На стр. 245 например виждате:

Елин Пелин (1877 – 1949) 231

Защо името на автора не е изписано с главни букви?

Защото резултати от изследвания на Елин Пелин не се използват пряко в текста⁶ – Елин Пелин е споменат в заключителната част при изброяване и на други автори с еднакви стилистични характеристики. Тоест не бива да се пренебрегват разясненията на автора за графичното оформление на показалеца.

Нещо повече – добре обмислени са и подробности, които авторът не е уговорил в бележката пред показалеца. Например страниците след заглавката се отделят само с шпация, запетаята се използва за отделяне на подзаглавки, подчинени на главната заглавка:

дипломни работи от глотометрическият архив на СУ: № 250 204 206,
№ 148 220, №№ 125, 159, 219, 250,
272, 299 220

Първата дипломна работа (№ 250) се среща на две места (Yanakiev 2023, р. 204; Yanakiev 2023, р. 206); последните шест дипломни работи (Yanakiev 2023, рр. 125 – 299) се цитират само на страница 220.

В останалите случаи подзаглавките са словесни и разчитането е много по-лесно.

И остава въпросът защо все пак списъкът на използваната литература е „вграден“ в показалеца, а не е обособен като отделен списък, каквато е научната практика?

Струва ми се, че отговорът е по-скоро в етиката⁷. Към кого е насочена книгата на Мирослав Янакиев? Към студентите му – бивши и настоящи – и към учениците, тоест към публика не особено опитна в работата с академични текстове. И Янакиев е използвал богатите си познания в областта на стилистиката, за да намери решение, което да не плаши тази публика с „академичния“ си вид.

2) „Думите, използвани в книгата като примери, са набрани с курсив“.

Да, примерите са набрани с курсив и в текста. Съставителите са се постарали всички примери да бъдат отразени в показалеца, но някои примери ще ви изненадат. Вижте *алкаmesh* 44 или *зам* 162 или *зин* 106 или *мамаи* 37. Лични имена като примери също са в курсив: *Иван* 166 167. Като примери са отбелязани и цели изрази, понякога циркумфиксни: *шеше да ...е* 159. Примерите от чужди езици запазват оригиналния си правопис, изключение са примерите от турски език, които авторът е транслитерирал с кирилица.

3) „Изрази, които тълкуват други изрази, са оградени в апострофи“.

Това е обичайна практика във филологическите публикации. Обяснението на М. Янакиев вероятно отново е резултат от етични съображения спрямо читателя.

Впрочем М. Янакиев прави разлика между *значение* и *семантика*: „Някои от лингвистите, които се специализират в областта на лексикологията, ще възразяват срещу това, че словосъчетанието, „тълкуващо“ думата, наричаме също „(перифрастичен) синоним“ на думата, макар че ще приемат да наричаме това словосъчетание „значение“. А в случая за нас е важно да се уговорим какво е „значение“. Понятието синонимия ще обсъждаме по-късно (Yanakiev 2023, р. 123). Важно е да се уговорим да приемем, че „значението“ на една дума е пак дума или съчетание от думи (от думи!). Срещу тази (обща) формулировка много лексиколози ще възразяват, защото смесват понятията език и идиолект. Те ще твърдят, че „значението“ на една дума съществува „в съзнанието на човека“. Нека си твърдят. Това, което е „в съзнанието“, ние

нарекохме семантика и го свързахме с идиолекта. Ще им предложим да се запознаят по-добре с понятието идиолект по писаното за него в тази книга и след това да възразяват“ (Yanakiev 2023, p. 72)⁸.

4) „Термините, които са въведени от автора или са употребени от него с изменена семантика, са набрани с получер шрифт. Основни термини, към които са дадени техни производни, са набрани с главни получерни.“

Тук са се изчерпали възможностите, които предоставяше полиграфията през 1977 г. – при „основните термини“ М. Янакиев няма как да отбележи дали е създал той термина, дали е предложил променено значение за него, или не. Понякога нещата са съвсем ясни – терминът **АМФИМОРФЕМА** очевидно е създаден от Янакиев, докато за **МАТЕМАТИК** или **ПРОЦЕНТ** няма основания да предполагаме, че значението им е променено по някакъв начин. Но в повечето случаи читателят трябва сам да направи справка в текста – проследете например **КРИТЕРИЙ, МЕРЕНЕ, СТИЛИСТ**.

5) И тук започва наистина интересното – заглавките, които не са шрифтово отделени (а те преобладават), разкриват как съставителите на показалеца прилагат на практика познанията си за „психологията на търсещия информация човек“. И без да искам да подценявам по никакъв начин работата на Боян Николаев, ще се опитам да убедя читателя, че подборът на заглавките в показалеца все пак е правен от Мирослав Янакиев – необходимо за това е не само твърде добро познаване на текста на книгата, но и на цялата система от възгледи на автора.

В показалеца не се изброяват непременно всички страници, на които се среща определена заглавка. Например

логика 126

Но названието на науката логика се среща още шест пъти в текста, а думата е употребена и още няколко пъти нетерминологично: „да не нарушаваме логиката в разсъжденията си“ (Yanakiev 2023, p. 79), „логиката на описанието“ (Yanakiev 2023, p. 168), „логиката не страда от фактите...“ (Yanakiev 2023, p. 176). Но към какво насочва на стр. 126 М. Янакиев:

„Терминът *синоними* е стар. Известен е на науката като термин на Аристотел. Но даже историкът на древната риторична терминология Х. Лаусберг не сочи, че Аристотел употребява този термин не само в риториката, но и в логиката. И като логически термин Аристотел го илюстрира с пример, който може да ни послужи за подход към търсене на отговори за горните въпроси. Той пише, че синонимите са различни видове едноименни неща, обединявани в един клас (род), и сочи като синоними *човек* и *вол*. *Човек* и *вол* са според Аристотел синоними, защото са видове едноименни неща, обединявани в класа, назоваван *животно*.“

По-нататък М. Янакиев разяснява, че за Аристотел всъщност синоними са плеонастичните изрази *животното вол* и *животното човек* и ако възприеманият не може да възстанови плеонастичните изрази, той не вижда и синонимията. И продължава:

„Както личи, логическата страна на процедурата, в резултат от която се оформява впечатлението за синонимност на два „звуково съвсем различни“ изрази, е ясно още на Аристотел и особено респектират у древногръцкия учен очевидно преднамерено избраните, изглеждащи твърде неблизки „по значение“ думи *човек* и *вол*.“

Примерът, разбира се, е запомнящ се.

Но винаги верен на фактите, М. Янакиев отделя особено внимание към предмета на коя наука се отнася един или друг факт, и както се вижда, възникването на понятието *синонимия* той отнася към логиката. Ето още едно доказателство за това колко внимателно авторът се отнася към предмета на науките, пак свързано с науката логика:

фразово ударение 50 51-54 56

„У нас няма изследвания на фразовото ударение. Пък и в други страни не ми е известно да е публикувана монография за фразовото ударение. Лингвистите охотно го наричат „логическо“ и по такъв начин предлагат да го изследват логиците. Специалистите по логика основателно не се отзовават на подканването – обектът си е лингвистичен обект, най-напред обект на фонетиката, а после и на граматиката“ (Yanakiev 2023, p. 51).

Вижте например още и заглавката *писател*. Лексемата се среща в текста повече от 15 пъти, но М. Янакиев е посочил само стр. 181: „Можем да сме сигурни, че достатъчно талантлив и работлив писател експериментатор би бил в състояние да напише и ефектен голям разказ съвсем без лични глаголни форми,...“ – всичко това в контекста на споровете с колеги и писатели, които „ще се позовават [на примери с безглаголни текстове], за да „опровергават“ нещо, което съвременната стилистика не твърди – че по-голямата наситеност на изрази с лични глаголни форми е показател на неговото по-високо качество“.

Невинаги заглавката в показалеца се съдържа буквално в текста – понякога тя определя тема:

управляване на езиковата практика 182

На това съответства следният текст: „Сега, когато езиковото обучение се организира на стилистична основа, учителят трябва да бъде готов да разчиства редица недоразумения около ролята на обективните, измерителни процедури, чрез използването на които стилистиката превръща науката за езика от средство

за обясняване на езиковата практика в средство за разумно управляване на тази практика“ (Yanakiev 2023, p. 182). Впрочем управлението на езиковата практика е в центъра на вниманието на учения Янакиев – още в първата глава „Задачата на тази книга“ той пише: „А все пак, в съвременните ни теоретически езиковедски трудове понякога се крият и наистина нови научни постижения – усъвършенстват се начините за характеризирание и управляване на езиковата практика“ (Yanakiev 2023, p. 12). И вероятно точно този интерес към управлението на езиковата практика е стимулирал М. Янакиев да предефинира стилистиката от наука за класификация на текстове в наука за редактирането.

Предлагам да проследите и препратките към

омонимия 72 78-79 113-115 120 128
156-158

На стр. 72 дори няма да намерите *омонимия* – но тук се уговаря разлика между *значение* и *семантика*, авторът се връща към енумеративната експликация, за да направи следния извод: „Ето от тази практика на лексикографите противниците на схващането, че в езика всичко е пряко наблюдаемо, правят извод: щом в тълковните речници има думи с по няколко значения, значи, между думата и това, което тя означава, няма еднозначно съответствие, думата (означаващата) и значението ѝ (означаваното) не образуват диалектическо единство на форма и съдържание. Смесват се, както се вижда, език и идиолект“. А тези разяснения са необходими на читателя, за да премине понататък (Yanakiev 2023, pp. 78 – 79) към омонимията. На стр. 113 – 115 М. Янакиев обосновава твърдението, че омонимни морфemi няма, и преминава към разглеждане на дисперсните морфemi, което може да изненада малко човек, който не познава текста на книгата. Но нали показалецът е направен все пак за човек, който познава вече текста на книгата?!

Препоръчвам на читателя да проследи и останалите препратки към темата „омонимия“, които М. Янакиев е включил в показалеца – те показват как е развита тази тема в книгата.

Разбира се, някои от статиите в показалеца са „смесени“: проследете например заглавката **СТИЛИСТИЧНА**. Някои подзаглавки сочат към съвсем конкретни изрази – [СТИЛИСТИЧНА] аутопсия 227, [СТИЛИСТИЧНА] имунология 228, но други препращат към значително разнообразие от теми, например [СТИЛИСТИЧНА] основа на езиковото обучение 12 58 83 179.

Още като определя задачата на книгата си, М. Янакиев отделя много внимание на терминологията: „Днес в лингвистиката, и на първо място в стилистиката, се извършва трудно видим процес – преминаване към етап на зрелост. Старите, привични понятия, които не дават възможност отношенията между лингвистичните обекти да се характеризират от количествената им страна,

се заменят с нови понятия, които позволяват тези отношения да се измерват. Такива нови понятия по същество не противоречат на привичните, а само диалектически ги снемат“ (Yanakiev 2023, p. 12). От стр. 87 нататък авторът прави много детайлен преглед на йерархията в терминологията на... равнинните фигури. Защо? Не се ли отдалечава много от темата на книгата си?

Преди всичко Мирослав Янакиев беше учител – той мисли за учениците, той мисли за нагледност. Но авторът дава и друг аргумент: „Аз взех пример от геометрията, където може да се смята, образно казано, че по тези йерархии „се броди“ от хилядолетия...“ (стр. 90). И въпреки това авторът показва, че терминологичната йерархия на равнинните фигури е непълна.

Но да се върнем към показалеца – можем ли по него да проследим специфичните за лингвистиката терминологични йерархии?

Авторът е включил статия **лекс-терминология** 159 165 и **литерна терминология** 99, но няма да намерим „морф-терминология“, макар че статията **МОРФЕМА** е измежду най-големите, съпоставима е само със статията **ПЛОТОМЕТРИЧЕСК(И)**. Ето как коментира сам Мирослав Янакиев: „Читателят навярно е забелязал отдавна, че между използваните в плотометрията системи от термини – едната, образувана от морфемата *литер*, другата, образувана от морфемата *лекс*, и третата, образувана от морфемата *морф* – има много общо. Той се учудва навярно при това на „празните“ места в *морф-терминологията*, на мълчанието относно *морф-аналозите* на монолитерема, монолексема и на алолитера, алолекса, да не говорим за отсъствието на възможността да измерваме дължината на съобщението в „морфи“, т.е. „мономорфи“, „хектоморфи“ и т. н.“ (Yanakiev 2023, p. 156). Като се вземе предвид предлаганата от автора *литерна дискретизация* на текста, става ясно, „че терминът „мономорфа“ винаги ще означава някакъв екстенсум, означаван и с друг *мономорфин*. От казаното като че може да се направи аналогичен извод и за термина *мономорфема*. Но терминът *мономорфема* има *modus vivendi*. Той може да се използва за означаване последните резултати от морфемизацията на езика, до които съвременната лингвистика може да се добере“ (Yanakiev 2023, p. 157). А съвременната лингвистика може да се добере до диференциалните (фонетични) елементи, на които М. Янакиев посвещава една глава в книгата си (стр. 163), но все пак отбелязва: „За фонетичните диференциални елементи имаме все още смътни представи“ (Yanakiev 2023, p. 157).

Тези особености на *морф-терминологията* имат далече отиващи последиствия – дали Н. В. Котова и М. Янакиев не създават целия раздел *Лалетика* в цитираната вече *Грамматика българского языка* (2001 г.) в търсене на *мономорфемата*?

Съветвам любознателния читател да проследи в показалеца и статията **МОРФА** – дали оттук не възниква по-късно в *Грамматика българского языка* и разделът *Морфосинтактика*?

И е време да се направят някои изводи.

Не, няма да изчезнат нито индексите (речниците) с глотометрична информация, нито показалецът към научните книги.

Разбира се, индексите (речниците) ще се правят програмно, ще се привлича към тях и изкуственият интелект. Кое то вече се прави – програмите, които приписват на лексемите някакви характеристики, например „части на речта“, отдавна вече се обучават по такива алгоритми. Но изкуственият интелект е инструмент, който филологът тепърва ще трябва да усвоява – той може да се използва в много други области на науката ни.

Не личи съставителите на показалеца към „Стилистиката и езиковото обучение“ да са използвали пряко резултатите от някакви изследвания върху психологията на търсещия информация човек – те навярно са се опирали най-вече на богатия си опит в това отношение. Но както вече споменах, сега се натрупват много данни как човек търси информация, и вероятно ще се появят изследвания, които да подпомагат този вид работа.

От друга страна, за да са оправдани усилията за направа на показалец към един научен текст, той трябва да бъде достатъчно богат на информация и достатъчно добре организиран.

БЕЛЕЖКИ

1. Паметникът е издаден от Рибарова, З., Хауптова, З. *Григоровичев паримейник. Текст со критички апарат*. Скопје, 1998
2. Това го могат и по-добрите текстови редактори – основният инструмент на глотометриста. Вижте обясненията ми за текстовия редактор Vim – https://miryan.org/comptales/cream/only_vim.html.
3. <http://physiologus.proab.info>
4. На *Страниците, посветени на проф. Мирослав Янакиев* [<https://miryan.org>] аз поддържам инициативата *glotta* [<https://miryan.org/glotta.html>], в която има и програмни инструменти за глотометрично изследване на текст. Предоставям ги като свободен код във всички възможни значения на този израз. Гледам на тези програмни инструменти двояко – от една страна, стремя се това да са напълно работоспособни инструменти, а от друга страна – гледам на тях като на учебна илюстрация към методиката на глотометричното изследване.
5. Страниците, посочвани отгук нататък, са по М. Янакиев. *Стилистиката и езиковото обучение. Второ издание, посветено на 100-годишнината от рождението на проф. Мирослав Янакиев*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2023.
6. А в глотометричния архив дипломни работи, изследващи текстове на Елин Пелин, е имало поне две, вж. [<https://miryan.org/glotta/archive/archive.html>]

7. По въпроса за хуманизма на М. Янакиев вижте например Иванов, А. Пътят към един нов хуманизъм (по случай седемдесетгодишнината на професор Мирослав Янакиев). В: *Сборник от научни трудове, посветен на седемдесетгодишнината на професор Мирослав Янакиев*, София, 1993, с. 1 – 28. [https://miryan.org/download/nov_humanizwm.pdf]
8. Тоест, М. Янакиев свързва семантиката с невъзпроизводимата суровина, постъпваща на входа на идиолекта (вж. стр. 30). Още по въпроса за разликата между значение и семантика, класификация и типове семантика може да се намери в теоретичната граматика Котова. Н., М. Янакиев. *Граматика българского языка для владеющих русским языком*. Издателство Московского университета, Москва, 2001. [https://miryan.org/download/Mir_Yan_GBR.djvu]

ЛИТЕРАТУРА

- ЯНАКИЕВ, М.; КОТОВА, Н. В., 1970. О некоторых принципах эдичионной палеославистике. *Советское славяноведение*, № 6, с. 58 – 64. Достъпно на: https://miryan.org/download/edicionnoy_paleo.pdf
- ЯНАКИЕВ, М., 1995. Компютърните технологии и текстологията. В: *Компютърна обработка на средновековни славянски ръкописи. Доклади. Първа международна конференция* [24 – 28 юли 1995, Благоевград, България], с. 315 – 322. София: Академично издателство „Марин Дринов“. Достъпно на: <https://miryan.org/download/CPMSM1995-033.pdf>.
- ЯНАКИЕВ, М., 1977. *Стилистиката и езиковото обучение*. София: ДИ „Народна просвета“.
- НИКОЛАЕВ, Б., 1999. Какво е Мирослав Янакиев за мене. *Българска реч*, V/1999, кн. 1, с. 42. https://miryan.org/download/boyan_nikolaev/boyan_nikolaev.djvu.
- ЯНАКИЕВ, М., 2023. *Стилистиката и езиковото обучение. Второ издание, посветено на 100-годишнината от рождението на проф. Мирослав Янакиев*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

REFERENCES

- YANAKIEV, M.; KOTOVA, N. V., 1970. O nekotorykh printsipakh editsionnoy paleoslavistike. *Sovetskoye slavyanovedeniye*, № 6, s. 58 – 64. Available on: https://miryan.org/download/edicionnoy_paleo.pdf
- YANAKIEV, M., 1995. Kompyutarnite tehnologii i tekstologiyata. In: *Kompyutarna obrabotka na srednovekovni slavyanski rakopisi. Dokladi. Parva mezhdunarodna konferentsiya* [24 – 28 yuli 1995, Blagoevgrad, Balgariya], pp. 315 – 322. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“. Available on: <https://miryan.org/download/CPMSM1995-033.pdf>.

- YANAKIEV, M., 1977. *Stilistikata i ezikovoto obuchenie*. Sofia: DI „Narodna prosveta“.
- NIKOLAEV, B., 1999. Kakvo e Miroslav Yanakiev za mene. *Balgarska rech*, V/1999, kn. 1, s. 42. https://miryan.org/download/boyan_nikolaev/boyan_nikolaev.djvu.
- YANAKIEV, M., 2023. *Stilistikata i ezikovoto obuchenie. Vtoro izdanie, posveteno na 100-godishninata ot rozhdenieto na prof. Miroslav Yanakiev*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.

HOW TO MAKE A POINTER?

(Observations on the practice of prof. Miroslav Yanakiev in the pointer to the book “Stylistics and Language Learning”)

Abstract. A brief summary is made of prof. Yanakiev's views on the creation of indexes for different types of scientific publications, changes are noted in these views due to the development of electronics and computer-based text processing, and a comparison is provided with Prof. Yanakiev's practice in the book “Stylistics and language learning”.

Keywords: index; dictionary; glottometry; psychology of the person seeking information

✉ **Alexander Ivanov**
Sofia, Bulgaria